

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

5-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохид Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Ismoilov Ubaydulla Mamat o'g'li</i> OHANGARON VODIYSI AHOLISINING QADIMGI VA O'RTA ASRLAR DAVRI MAFKURAVIY DUNIYO (SUYURLITEPA YODGORLIGIDAN TOPILGAN MODDIY MANBALAR ASOSIDA)	16-26
<i>Elmurotov, Bahodir Abdugapporovich</i> KALTAMINOR MADANIYATINING GENEZISI MASALALARI	27-33
<i>Nafiddinova, Xosiyat Ravshanovna</i> OILAVIY MAROSIMLAR VA ULARNING TARIXIY ADABIYOTLARDA YORITILISHI	34-37
<i>Eshmo'minov, Ozodbek Ziyodulla o'g'li</i> DEMOGRAFIK JARAYONLARNING BORISHI: SURXON VOHASI MISOLIDA (1925-1946 YY.)	38-41
<i>Akobirov, Mirjalol Ximmatovich</i> SULTON JALOLIDDIN MANGUBERDINING YAQIN SHARQ VA KICHIK OSIYO DAVLATLARI BILAN DIPLOMATIK ALOQALARI	42-46
<i>Маматалиева Сурайё Бобомуратовна</i> ШИША ВА ШИШАСОЗЛИК ТАРИХШУНОСЛИГИ	47-52
<i>Далакъян, Жанна Сейрановна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЕЖИ ВОЗМОЖНЫЕ ПУТИ РЕШЕНИЯ	53-56

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Эргашев, Рахматулла Хидирович, Узақов, Жамшид Норбоевич</i> ЗИЁРАТ ТУРИЗМ ТАРМОҒИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОЙ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ	57-62
<i>Очилов, Фарходжон Шавкатжон ўғли</i> БАҲОЛАНГАН МАЖБУРИЯТЛАР АУДИТИДА ИЧКИ НАЗОРАТ ТИЗИМИНИ ЎРГАНИШ ҲАМДА БАҲОЛАШ	63-71
<i>Raxmatov, Adxam Itolmasovich</i> TURIZM SOHASIDA MALAKALI KADRLAR TAYYORLASH VA BANDLIGINI TA'MINLASHNING XORIJIY MAMLAKATLAR MODELLARI TAHLILI	72-80
<i>Murodova, Nargiza Utkirovna</i> BARQAROR TURIZM MARKETING STRATEGIYASI SIFATIDA	81-85
<i>Мадаминов, Инъомжон Озодович</i> КОРХОНАЛАР ИНВЕСТИЦИОН ВА ИННОВАЦИОН ФАОЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА СОЛИҚЛАРНИНГ ЎРНИ	86-93
<i>Abdusalomov, Jaxongir O'ktam o'g'li</i> TIJORAT BANKLARIDA JISMONIY SHAXSLAR KREDITLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	94-101
<i>Кулибоев, Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИДА МОЛИЯВИЙ АКТИВЛАР ҲИСОБИ ВА НАЗОРАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	102-111

Мараимова, Умида Исмаилжановна

КОРХОНА БОШҚАРУВИ АМАЛИЁТИДА МАРКЕТИНГ ДАСТУРЛАРИНИ АМАЛ ҚИЛИШИГА
БАҒИШЛАНГАН КОНЦЕПЦИЯЛАР 112-120

Askarova Sevvara Baxtiyorovna

RAQAMLI IQTISODIYOT DAVRIDA BIZNES VA TADBIRKORLIKNING AHAMIYATI 121-125

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна

ИЛК ЎРТА АСРЛАР ШАРҚ САНЪАТИДА РОМАНТИК ЙЎНАЛИШНИНГ ЭСТЕТИК
АСОСЛАРИ 126-133

Rizaev, Nodir Sobirovich

XX ASR BOSHLARIDA BUHORO JADIDLARINING IJTIMOYI- SIYOSIY QARASHLARI 134-138

Шукруллаева Гулчеҳра Насруллаевна

ЖАЗО ГЕНЕЗИСИДАГИ АХЛОҚИЙ МУҲИТ ЖАРАЁНИНИ КОНЦЕПТУАЛ ТАДБИҚ
ЭТИШНИНГ ФАЛСАФИЙ МАСАЛАЛАРИ 139-144

Shokirov Tohirjon Nurmatatovich

MADANIYAT VA SAN'AT FALSAFASINING VAHS MAVZULARI 145-149

Ulug'murodov Elyor Saydulloevich

GNOSEOLOGIYADA TASAVVUFİY TAJRIBANI O'RNİ VA AHAMIYATI 150-154

Ganiev Sherxon Meytanboevich

HOZIRGI DAVR FANI VA FALSAFASIDA MADANIY VA MA'NAVIY-AXLOQIY TANLOVNI
NAMOYON BO'LISH SHAKLLARI 155-164

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Daliev Madina Xabibullaevna, Kristian Kapone, Satibaldiyeva Nigora Alimqul qizi

TERMINOLOGIYADA TERMIN VA UNGA TENG BO'LGAN TUSHUNCHALARNING
TADQIQI 165-178

Chorieva Iroda Kurbonboevna

TARKIBIDA TIBBIYOT XODIMLARI NOMLARI BO'LGAN INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING
TURLI HUSUSIYATIGA KO'RA TASNIFI 179-183

Sharipov, Abdulaziz Akmalovich

GID-TARJIMONLAR NUTQINING O'RGANILISH ASPEKTLARI 184-188

Urinova Tursunoy Urin kizi

LIBOS DIZAYNI VA MODASINING SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH DAVRLARI HAMDA
YO'LLARI 189-193

Норматова Шоира Умаровна, Абдурахманова Меҳрибон Дустмуродовна

ТИЛ ТАЪЛИМИДА БАДИИЙ АДАБИЁТ ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ 194-199

Eshniyazova Maysara Beknazarovna

«SIROJUL MUSLIMIN» VA «ARBA'IN» ASARLARIDA G'OYAVIY-BADIIY TAHLILI 200-208

Nazarov, Sardor Shamurodovich

INGLIZ VA O'ZBEK TILI SO'Z BIRIKMALARI STRUKTUR-SEMANTIK XUSUSIYATLARNING
QIYOSIY ASPEKTD A O'RGANILISHI 209-213

<i>Bazarbaeva Albina Mingaliyevna</i> RANG TURLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH: SEMANTİK VA STILISTİK	214-218
<i>Бердиева, Зулфия Сафаровна</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНТРОПОНИМОВ В НЕМЕЦКИХ СКАЗКАХ	219-223
<i>Адилова Дилором Кадировна</i> ЎЗБЕК ВА РУС ТИЛЛАРИДАГИ ШЕЪРИЙ МАТНЛАРДА “АЁЛ” ШАХСИЙ ФАЗИЛАТЛАРИНИ ИФОДАЛОВЧИ СЎЗЛАРНИНГ СЕМАНТИК МАЙДОНИ ТАСВИРИ	224-230
<i>Хасанова Юлдуз Мухтор қизи</i> ШАРҚ ВА ҒАРБ ҲАЙВОНЛАР ҲАҚИДАГИ ЭРТАКЛАРИДА “АХЛОҚ” МОТИВИНИНГ БАДИИЙ КОНЦЕПТУАЛЛАШУВИ	231-236
<i>Олимова Хуршида Вайдиллаевна</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА ЛАҚАБЛАРНИНГ СТИЛИСТИК ИМКОНИАТЛАРИ	237-243
<i>Polvonniyozova Mahliyo O'ktamjon qizi</i> IKKINCHI TILNI EGALLASHDA AFFEKTIV OMILLARNING ROLI	244-247
<i>Normamatov Farrux Komiljon o'g'li</i> YAXSHILIK KONSEPTINING INGLIZ MILLIY MADANIYATIDAGI AHAMIYATI	248-253
<i>Yakubov Faxriddin</i> SAYLOVOLDI SIYOSIY DISKURSI XUSUSIYATLARI	254-259
<i>Bekmuratova Dilbar Xushmamatovna</i> TA'LIM TERMINOLOGIYASIDAGI ANTONIMIM: TAHLIL VA PEDAGOGIK AMALIYOT UCHUN MA'LUMOTLAR	260-264
<i>Sharofova Sevinch Jamoliddin qizi</i> OMON MATJON SHE'RIYATIDA ALLITERATSIYA	265-269
<i>Amonova Dilshoda Azamatovna</i> ERTAKLARNING BOLALAR ADABIYOTIDAGI O'RNI	270-276
<i>Tuxtayeva Dildora Zokirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA INSON AQLIY QOBILIYATINI IFODALOVCHI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING STILISTIK XUSUSIYATLARI	277-281
<i>Sattorova Nafisa Isomidinovna</i> O'YBEK IJODIDA BADIY KONSEPTNING VOQELANISHI	282-285
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ БЛОКЧЕЙН И СМАРТ-КОНТРАКТОВ (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ)	286-290
<i>Турғунов Муроджон Турсунбоевич</i> “АВЕСТО”ДА КИШИЛАР ЎРТАСИДАГИ ЎЗАРО МУНОСАБАТЛАРИГА ВА ОДОБ-АХЛОҚҚА ҚАРШИ ЖИНОЯТЛАРНИНГ ИФОДАЛАНИШИ	291-298

<i>Султонов Мухсинжон Муқимович</i> АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИБ ЎЗГАЛАРНИНГ МУЛКИНИ ТАЛОН-ТОРОЖ ҚИЛИШ ТУШУНЧАСИ	299-309
<i>Ходжиев Юнус Мухитдинович</i> АХБОРОТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАЪМИНЛАШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	310-315
<i>Makhmudova Khurmat Mukhtorovna</i> МЕХНАТ ҲУҚУҚИНИНГ КОНСТИТУТСИЯВИЙ АСОСЛАРИ ВА КАФОЛАТЛАРИ	316-330
<i>Nurullayev Shoxrux Shuxratillayevich</i> ҚУРИЛИШ СОҲАСИДА АТРОФ-МУҲИТНИ ҲУҚУҚИЙ МУҲОФАЗА ҚИЛИШДА РАҚАМЛАСHTIRISH VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR	331-337
<i>Otamirzayev Oybek Murodullo o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA PLASTIK CHIQUINDILARDAN FOYDALANISHNI CHEKLASHNING HUQUQIY MASALALARI VA HORIJ TAJRIBASI	338-341
<i>Safarov Jamshid Ismoilovich</i> XALQARO HUQUQ DOKTRINASIDA SHARTNOMA MAJBURIYLIGIGA ROZILIKNI IFODALASH INSTITUTINING SHARTNOMANING HAQIQIY EMASLIGI, AMAL QILISHINI BEKOR QILISH, TUGATISH VA TO'XTATIB TURISHDA AHAMIYATI	342-349
<i>Шарипов Санжар Собирович, Бозоров Азимжон Ахатович</i> ОММАВИЙ ТАДБИРЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА ЎТКАЗИШ ВАҚТИДА ЖАМОАТ ТАРТИБИНИ САҚЛАШ ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШНИНГ МОҲИЯТИ, АҲАМИЯТИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	350-357
<i>Normurodova Behro'za Xolmo'minovna</i> РАҚАМЛИ ОСHIQ МАНБАЛАР ВА ULARDAN РАҚАМЛИ КРИМИНАЛИСТИКАДА FOYDALANISH	358-366
<i>Неъматов Азизбек Ғолибжон ўғли</i> ДАСТЛАБКИ ТЕРГОВДА ЖИНОЯТЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ ВАЗИФАСИНИНГ МОҲИЯТИ ВА АҲАМИЯТЛАРИ	367-373
<i>Дадабоева Дилфуза Нурматовна</i> ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ИШТИРОКИ АҲАМИЯТИ	374-378
<i>O'razbayev Laziz Shuhrat o'g'li</i> МУҲИМ РАҚАМЛИ ИНФРАТУЗИЛМАЛАРГА НИСБАТАН АМАЛГА ОШИРИЛАДИГАН ҲУЈУМЛАР VA ULARNING OLDINI OLISH	379-383
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xudoyberganov Doniyor Yangiboy o'g'li</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KOGNITIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING ZARURIYATI	384-388
<i>Hazratov Fazliddin Xikmatovich</i> ОБЪЕКТГА YO'NALTIRILGAN DASTURLASH TILLARI ORQALI TALABALARINING KASBIY KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH	389-393

<i>Khojamkulov Rasulbek Kurbon oqli</i> BO'LAJAK MUHANDISLARNI LOYIHALASH KOMPETENSIYALARINI KOMPYUTER GRAFIKASI YORDAMIDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	394-398
<i>Zakirova Zulhumor Zoirjonovna</i> МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ ОЛИШ ШАКЛИ СИФАТИДА ТАНҚИДИЙ ФИКРЛАШ ҚОБИЛИЯТИНИ ОШИРИШДА ЎҚИТУВЧИ САВОЛ ЖАВОБЛАРИНИ ЎРНИ	399-404
<i>Eshnazarov Murod Karimovich</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI GERMENEVTIK YONDASHUV ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	405-410
<i>Mengliqulov Xayrulla Aliqulovich</i> TALABA QIZLARING SUZISH MALAKA VA KO'NIKALARINI SHAKLLANTIRISHDA DIFFERENSIAL YONDASHUV	411-415
<i>Komilova Dildora Gulamjonovna</i> INGLIZ TILI O'QITISH BO'YICHA IQTISODIYOT TALABALARINING KASB-KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH	416-420
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> SPORTCHILARNING BOKSDAGI TEXNIK HARAKATLARIGA MOSLASHISH REAKSIYALARI	421-426
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARGA HARAKATLI O'YINLARNI O'RGATISH SHARTLARI VA USULLARI	427-432
<i>Axmedov Akmal Yusufovich</i> OLIY TA'LIM JARAYONIDA BO'LAJAK PSIXOLOGLARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING MUHIM MEZONLARI	436-440
<i>Donisheva Gulro'y Axrorqul qizi</i> CHET TILINI O'RGANISH JARAYONIDA AKTDAN FOYDALANISH	441-444
<i>Qurbonboyeva Dilfuza Shukur qizi</i> TALABALARNING MULOQOT KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH	445-449
<i>Эркабоев Ойбек Мухаммаджонович</i> ТЕМПЫ ПРИРОСТА ПОКАЗАТЕЛЕЙ СПЕЦИФИЧЕСКИХ КООРДИНАЦИОННЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ 6 ЛЕТ	450-456
<i>Абатов Жалғасбай Орынбаевич</i> ТАСВИРИЙ САНЪАТ ДАРСЛАРИНИ ТАРИХ ФАНИГА БОҒЛАБ ЎҚИТИШ	457-463
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTIDA INNOVATSION TA'LIM MUHITINING TA'LIM - TARBIYA JARAYONIGA TA'SIRI	464-468
<i>Mahmudova Zulfiya Xomitovna</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTI VA OILA HAMKORLIGI	469-476
<i>Abduvosiyeva Mahmuda Xamidullo qizi</i> ХИТОЙ ТА'LIM ТИЗИМИНИНГ О'ЗИГА ХОС ЈИНАТЛАРИ	477-483
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA AQLIY QOBILIYATLARNI SHAKLLANTIRISHDAGI PEDAGOGIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMI	484-489
<i>Есанова Гулчеҳра</i> ЁШ ФУТБОЛЧИЛАРНИ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯЛАШ ТАМОЙИЛЛАРИ ВА УСУЛЛАРИ	490-497

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Issue 5 (may, 2024). -500 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

<i>Ismailov Ubaydulla Mamat ugli</i> THE IDEOLOGICAL WORLD OF THE ANCIENT AND MEDIEVAL POPULATIONS OF THE OHANGARON VALLEY (BASED ON MATERIAL SOURCES FOUND AT THE SUYURLITEPA SITE)	16-26
<i>Elmuratov, Bakhodir Abdugapparovich</i> QUESTIONS OF GENESIS OF Keltaminora Culture.....	27-33
<i>Nafiddinova, Khosiat Ravshanovna</i> FAMILY CEREMONIES AND THEIR COVERAGE IN HISTORICAL LITERATURE	34-37
<i>Eshmominov, Ozodbek Ziyodulla ugli</i> PROGRESS OF DEMOGRAPHIC PROCESSES: THE CASE OF SURKHAN OASIS (1925-1946 YY.)	38-41
<i>Akobirov, Mirjalol Ximmatovich</i> DIPLOMATIC RELATIONS OF SULTAN JALOLIDDIN MANGUBERDI WITH THE STATES OF THE MIDDLE EAST AND ASIA MINOR	42-46
<i>Mamatalieva Surayyo Bobomuratovna</i> HISTORIOGRAPHY OF GLASS AND GLASSMAKING	47-52
<i>Dalakyan, Janna Seyranovna</i> CURRENT PROBLEMS OF SPIRITUAL AND MORAL CULTURE YOUTH POSSIBLE SOLUTIONS	53-56

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

<i>Ergashev, Rahmatulla Khidirovich, Uzakov, Jamshid Norboyevich</i> WAYS TO INCREASE THE ECONOMIC AND SOCIAL EFFICIENCY OF THE PILGRIMAGE TOURISM NETWORK	57-62
<i>Achilov, Farkhodjon Shavkatjon o'g'li</i> STUDYING AND ASSESMENT OF THE INTERNAL CONTROL SYSTEM IN THE AUDIT OF PROVISIONS	63-71
<i>Rakhmatov, Adkham Itolmasovich</i> ANALYSIS OF FOREIGN COUNTRY MODELS OF TRAINING AND EMPLOYMENT OF QUALIFIED PERSONNEL IN THE FIELD OF TOURISM	72-80
<i>Murodova, Nargiza Utkirovna</i> SUSTAINABLE TOURISM AS A MARKETING STRATEGY	81-85
<i>Madaminov, Inomjon Ozodovich</i> THE ROLE OF TAXES IN ENSURING INVESTMENT AND INNOVATION ACTIVITY OF ENTERPRISES	86-93
<i>Abdusalomov, Jahongir O'ktam o'g'li</i> DIRECTIONS FOR IMPROVING PERSONAL LOANS IN COMMERCIAL BANKS	94-101

<i>Kuliboyev, Azamat Shonazarovich</i> IMPROVING ACCOUNTING AND CONTROL OF FINANCIAL RESOURCES IN STATE MEDICAL ORGANIZATIONS	102-111
<i>Maraimova, Umida Ismailjanovna</i> CONCEPTS DEDICATED TO THE IMPLEMENTATION OF MARKETING PROGRAMS IN ENTERPRISE MANAGEMENT OPERATIONS	112-120
<i>Askarova Sevvara Bakhtiyorovna</i> THE IMPORTANCE OF BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE ERA OF THE DIGITAL ECONOMY	121-125

09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES

<i>Uroкова Aysuluv Jamoliddinovna</i> AESTHETIC FOUNDATIONS OF ROMANTIC DIRECTIONS IN EASTERN ART OF THE EARLY MIDDLE AGES	126-133
<i>Rizayev, Nodir Sobirovich</i> SOCIO-POLITICAL VIEWS OF BUKHARA'S JADIDS AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY	134-138
<i>Shukrullaeva Gulchehra Nasrullaevna</i> PHILOSOPHICAL ISSUES OF CONCEPTUAL IMPLEMENTATION OF THE PROCESS OF THE MORAL ENVIRONMENT IN THE GENESIS OF PUNISHMENT	139-144
<i>Shokirov Takhirjon Nurmamatovich</i> KEY TOPICS OF PHILOSOPHY OF CULTURE AND ART	145-149
<i>Ulugmuradov, Elyor Saidulloevich</i> THE PLACE AND SIGNIFICANCE OF MYSTICAL EXPERIENCE IN GNOSEOLOGY	150-154
<i>Ganiyev Sherxon Meytanbayevich</i> FORMS OF MANIFESTING CULTURAL AND SPIRITUAL-MORAL CHOICE IN THE SCIENCE AND PHILOSOPHY OF THE PRESENT PERIOD	155-164

10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES

<i>Dalievа Madina Xabibullaevna, Christian Capone, Satibaldieva Nigora Alimqul qizi</i> THE STUDY OF TERM AND ITS EQUIVALENT CONCEPTS IN TERMINOLOGY	165-178
<i>Chorieva Iroda Kurbonboevna</i> CLASSIFICATION OF ENGLISH AND UZBEK PROVERBS CONTAINING THE NAMES OF MEDICAL PERSONNEL ACCORDING TO DIFFERENT CHARACTERISTICS	179-183
<i>Sharipov, Abdulaziz Akmalovich</i> STUDY ASPECTS OF SPEECH OF GUIDE-INTERPRETERS	184-188
<i>Urinova Tursunoy Urin kizi</i> PERIODS AND WAYS OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF DRESS DESIGN AND FASHION	189-193
<i>Normatova Shoira Umarovna, Abduraxmanova Mehribon Dustmuradovna</i> METHODS OF TEACHING ARTISTIC LITERATURE IN LANGUAGE EDUCATION	194-199
<i>Eshniyazova Maysara Beknazarovna</i> IDEOLOGICAL AND ARTISTIC ANALYSIS IN THE WORKS OF «SIROJUL MUSLIMIN” AND «ARBA'IN”	200-208

<i>Nazarov, Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	209-213
<i>Bazarbaeva Albina Mingaliyevna</i> COLOUR TYPES AND ANALYSIS: SEMANTIC AND STYLISTIC	214-218
<i>Berdieva, Zulfiya Safarovna</i> USE OF ANTHROPONYMS IN GERMAN FAIRY TALES	219-223
<i>Adilova Dilorom Kadirovna</i> DESCRIPTION OF THE SEMANTIC FIELD OF WORDS THAT REPRESENT THE PERSONAL QUALITIES OF A "WOMAN" IN POETIC TEXTS IN UZBEK AND RUSSIAN	224-230
<i>Khasanova Yulduz Mukhtor kizi</i> LITERARY CONCEPTUALIZATION OF THE MOTIF "MORALITY" IN THE TALES ABOUT ANIMALS OF THE EAST AND WEST	231-236
<i>Olimova Khurshida Vaydillaevna</i> STYLISTIC POSSIBILITIES OF NICKNAMES IN ENGLISH AND UZBEK	237-243
<i>Polvonniyozova Mahliyo O'ktamjon qizi</i> THE ROLE OF AFFECTIVE FACTORS IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION	244-247
<i>Normamatov Farrukh Komiljon ugli</i> THE SIGNIFICANCE OF THE CONCEPT OF GOODNESS IN ENGLISH NATIONAL CULTURE	248-253
<i>Fakhriddin Yakubov</i> CHARACTERISTICS OF ELECTORAL POLITICAL DISCOURSE	254-259
<i>Bekmuratova Dilbar Xushmamatovna</i> ANTONYM IN EDUCATIONAL TERMINOLOGY: ANALYSIS AND IMPLICATIONS FOR PEDAGOGICAL PRACTICE	260-264
<i>Sharofova Sevinch Jamoliddin qizi</i> ALLITERATION IN THE POETRY OF OMON MATJAN	265-269
<i>Amonova Dilshod Azamatovna</i> THE IMPORTANCE OF FAIRY TALES IN CHILDREN'S LITERATURE	270-276
<i>Tukhtaeva Dildora Zokirovna</i> THE STYLISTIC FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS DENOTING HUMAN INTELLECTUAL ABILITIES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	277-281
<i>Sattorova Nafisa Isomidinovna</i> REALIZATION OF THE ARTISTIC CONCEPT IN OYBEK'S WORKS	282-285
12.00.00 - LAW	
<i>Nodirakhon Abdurakhmanova</i> LEGAL REGULATION OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES AND SMART CONTRACTS (COMPARATIVE ANALYSIS)	286-290
<i>Turgunov Murodjon</i> EXPRESSION OF CRIMES AGAINST HUMAN RELATIONS AND MORALITY IN "AVESTO"	291-298

<i>Sultonov Muxsinjon Muqimovich</i> THE CONCEPT OF THEFT OF OTHER PEOPLE'S PROPERTY USING INFORMATION TECHNOLOGY	299-309
<i>Xodjiyev Yunus Muxitdinovich</i> SOME LEGAL ISSUES IN INFORMATION SECURITY	310-315
<i>Makhmudova Khurmat Mukhtorovna</i> CONSTITUTIONAL BASIS AND GUARANTEES OF LABOR LAW	316-330
<i>Nurullayev Shokhrukh Shukhratillaevich</i> DIGITALIZATION AND MODERN TRENDS IN ENVIRONMENTAL LEGAL PROTECTION IN THE CONSTRUCTION FIELD	331-337
<i>Otamirzaev Oybek</i> LEGAL ISSUES OF LIMITING THE USE OF PLASTIC WASTE IN UZBEKISTAN AND FOREIGN EXPERIENCE	338-341
<i>Safarov Jamshid Ismoilovich</i> THE SIGNIFICANCE OF EXPRESSING CONSENT TO BE BOUND BY A TREATY IN THE DOCTRINE OF INTERNATIONAL LAW IN THE CONSIDERATION OF THE INVALIDITY OF A TREATY, TERMINATION AND SUSPENSION OF ITS OPERATION	342-349
<i>Sharipov Sanjar Sobirovich, Bozorov Azimjon Akhatovich</i> PUBLIC EVENTS FOR THE ORGANIZATION AND HOLDING OF EVENTS TIMELY ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF THE COMPANY IMPLEMENTATION OF PUBLIC AWARENESS ACTIVITIES ESSENCE, SIGNIFICANCE AND CHARACTERISTIC FEATURES	350-357
<i>Normurodova Behruza Kholmuminovna</i> DIGITAL OPEN SOURCES AND THEIR USE IN DIGITAL FORENSICS	358-366
<i>Nematov Azizbek Golibjon o'g'li</i> THE NATURE AND IMPORTANCE OF THE TASK OF CRIME PREVENTION IN THE PRELIMINARY INVESTIGATION	367-373
<i>Dadaboeva Dilfuza Nurmatovna</i> THE SIGNIFICANCE OF THE PARTICIPATION OF NON-GOVERNMENT NON-PROFIT ORGANIZATIONS IN BUSINESS ACTIVITY	374-378
<i>Urazbayev Laziz Shuhrat ogli</i> ATTACKS ON CRITICAL DIGITAL INFRASTRUCTURES AND THEIR PREVENTION	379-383
13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES	
<i>Khudoyberganov Doniyor</i> THE NEED TO DEVELOP THE COGNITIVE COMPETENCE OF YOUNGER STUDENTS	384-388
<i>Hazratov Fazliddin Khikmatovich</i> FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS THROUGH OBJECT-ORIENTED PROGRAMMING LANGUAGES	389-393
<i>Khojamkulov Rasulbek Kurbon ogli</i> THE IMPORTANCE OF DEVELOPING DESIGN COMPETENCES OF FUTURE ENGINEERS USING COMPUTER GRAPHICS	394-398

<i>Zakirova Zulkhumor Zairjonovna</i> THE ROLE OF TEACHER QUESTIONING IN DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILLS AS A WAY TO INDEPENDENT LEARNING	399-404
<i>Eshnazarov Murad Karimovich</i> IMPROVING PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE TEACHERS BASED ON THE HERMENEUTIC APPROACH	405-410
<i>Menglikulov Khairulla Alikulovich</i> DIFFERENTIAL APPROACH TO FORMING SWIMMING ABILITIES AND SKILLS IN FEMALE STUDENTS	411-415
<i>Komilova Dildora Gulamjanovna</i> DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF ECONOMICS STUDENTS IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING	416-420
<i>Turdimurodov Dilmurod Yuldashevich</i> ADAPTIVE REACTIONS OF ATHLETES TO TECHNICAL ACTIONS IN BOXING	421-426
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> CONDITIONS AND METHODS OF TEACHING ACTIVITY GAMES TO CHILDREN	427-432
<i>Akhmedov Akmal</i> IMPORTANT CRITERIA FOR PREPARING FUTURE PSYCHOLOGISTS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE PROCESS OF HIGHER EDUCATION	433-440
<i>Donisheva Gulro'y Axrorqul qizi</i> USE OF IT IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	441-444
<i>Qurbonboyeva Dilfuza Shukur qizi</i> FORMING COMMUNICATION COMPETENCES OF STUDENTS	445-449
<i>Erkaboev Oybek Mukhammadzhonovich</i> THE GROWTH RATE OF INDICATORS OF SPECIFIC COORDINATION ABILITIES OF CHILDREN AGED 6 YEARS	450-456
<i>Abatov Jalgasbay Orinbaevich</i> TEACHING FINE ART LESSONS IN CONNECTION WITH HISTORY	457-463
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i> INFLUENCE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT ON THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION	464-468
<i>Makhmudova Zulfiya Khomitovna</i> ORGANIZATION OF PRESCHOOL EDUCATION AND FAMILY COOPERATION	469-476
<i>Abduvasieva Mahmuda Xamidullo qizi</i> UNIQUE ASPECTS OF THE CHINESE EDUCATION SYSTEM	477-483
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> PEDAGOGICAL PROBLEMS IN THE FORMATION OF MENTAL ABILITIES IN PRIMARY CLASS STUDENTS AND THEIR SOLUTION	484-489
<i>Esanova Gulchehra</i> PRINCIPLES AND METHODS OF PHYSICAL TRAINING OF YOUNG FOOTBALL PLAYERS	490-497

Received: 22 April 2024

Accepted: 1 May 2024

Published: 10 May 2024

Article / Original Paper

CONCEPTS DEDICATED TO THE IMPLEMENTATION OF MARKETING PROGRAMS IN ENTERPRISE MANAGEMENT OPERATIONS

Maraimova, Umida Ismailjanovna

Associate professor of the Department of Economy, ASU

Email: oybek@bk.ru

Abstract. In a market economy, enterprises whose products and services are sold survive. Given this situation, marketing activity has become a guide, a foundation. The relevance of the topic is determined by the role of marketing in the activities of enterprises. Activities such as product development, research, communication, distribution organization, pricing, and service placement are the basis of marketing activities.

Key words: marketing, marketing concepts, goods and products, consumers, enterprise management strategy, marketing programs.

КОРХОНА БОШҚАРУВИ АМАЛИЁТИДА МАРКЕТИНГ ДАСТУРЛАРИНИ АМАЛ ҚИЛИШИГА БАҒИШЛАНГАН КОНЦЕПЦИЯЛАР

Мараимова, Умида Исмаилжановна

АДУ Иқтисодиёт кафедраси доценти

Аннотация. Бозор иқтисодиёти шароитида, маҳсулотлари ва хизматлари сотиладиган корхоналар омон қолади. Ушбу ҳолатни ҳисобга олган ҳолда, маркетинг фаолияти қўлланма, пойдеворга айланди. Мавзунинг долзарблиги маркетингнинг корхоналар фаолиятидаги роли билан белгиланади. Маркетинг фаолиятининг асосини товарларни ишлаб чиқиш, тадқиқотлар, алоқа ўрнатиш, тарқатишни ташкил этиш, нархларни белгилаш, хизмат кўрсатиш хизматини жойлаштириш каби машғулотлар ташкил этади.

Калит сўзлари: маркетинг, маркетинг концепциялари, товар ва маҳсулотлар, истеъмолчилар, корхона бошқаруви стратегияси, маркетинг дастурлари.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I5Y2024N15>

Кириш. Маркетинг концепциялари – тадбиркорлик фаолияти ривожланишининг ҳар хил босқичларида унинг йўналишини белгилайдиган қарашлар тизимидан иборатдир. Шу билан бирга, маркетинг концепцияси деганда, корхонанинг, ташкилот ёки шахснинг истеъмолчиларга мўлжалланган, интеграциялашган мақсадли фалсафаси тушунилади.

Маркетинг эволюциясининг биринчи йирик босқичини XX аср бошидан 30 йилларнинг ўртасигача деб ҳисоблаш қабул қилинган. Бунда маркетинг ташкилотлар, корхоналар ва шахслар ўртасидаги товар ҳамда хизматлар ҳаракатининг назарияси ёки маҳсулотни сотиш бўйича корхонанинг функцияси деб тушунилади[1].

Бозор иқтисодиётининг тобора ривожланиб бориши корхоналар фаолиятини тубдан такомиллаштириш заруриятини кучайтиради. Бунда корхоналарда ишлаб чиқариш жараёнларини ташкил этиш, бошқарув қарорларини қабул қилиш, бозор конъюктурасини ўрганиш, бозордаги рақобатчилар ва истеъмолчиларнинг хатти-ҳаракатларини доимий равишда кузатиб бориш, ички ва ташқи муҳит ўзгаришларига корхона фаолиятининг таъсирчанлигини камайтириш орқали унинг рақобатбардошлигини ошириш каби қатор долзарб вазифаларни ҳал этиш лозим бўлади. Ушбу вазифаларни ўз вақтида самарали ҳал этилиши корхона фаолиятининг барқарорлигини таъминлаш имконини беради. Бу эса корхона фаолиятини узоқ йилларга мўлжалланган ривожлантириш бўйича стратегик дастурларининг самарадорлигини ҳам оширишга хизмат қилади.

Таҳлилларга кўра, ҳар қандай корхона бошқаруви амалиёти тизим сифатида қуйидаги босқичларни қамраб олиши талаб этилади:[2. 448 с]

- бозордаги истеъмолчилар хатти-ҳаракати, уларнинг мавжуд эҳтиёжларини таҳлил этиш орқали қандай маҳсулот ишлаб чиқариш ва қайси босқичдаги истеъмол қийматини яратишни аниқлаш;

- маҳсулот ишлаб чиқариш жараёнининг тўлиқ тадқиқ этиш асосида ундаги мавжуд камчиликлар ва йўқотишларни бартараф этиш орқали ишлаб чиқаришнинг сифат кўрсаткичларини такомиллаштириш;

- ишлаб чиқариш жараёнига янги технологияларни жорий этиш орқали уни такомиллаштириш, жумладан, маҳсулот ишлаб чиқариш харажатларини оптималлаштириш, ишлаб чиқаришда таркибий ўзгаришларни амалга ошириш;

- истеъмолчиларнинг талабига мос келадиган товар ва хизматлар ишлаб чиқариш;

- маҳсулот ишлаб чиқаришни модернизациялаш орқали юқори рақобатбардошликка эришиш.

Юқорида келтирилган корхона бошқаруви иқтисодий категориясининг тизим сифати намоён бўлиш босқичлари таҳлиliga кўра, бошқарув тизими маркетинг элементлари билан ўзаро боғлиқ эканлигини кўришимиз мумкин бўлади. Ушбу ҳолат корхоналар бошқаруви стратегиясида маркетинг дастурининг амал қилиш хусусиятини аниқлаш заруриятини уйғотади. Чунки корхона бошқариш тизими маркетинг элементлари билан бевосита боғлиқ эканлиги бошқарув стратегияларида ҳам маркетинг дастури элементларининг тутган ўрнини баҳолашни талаб этади.

Адабиётлар таҳлили. Иқтисодий адабиётда XX асрнинг 50 йилларига қадар бўлган даврда корхона фаолиятини бошқаришдаги стратегик дастурларни ишлаб чиқиш, уларни амалга ошириш масаласига етарли даражада эътибор қаратилмаган. Жумладан, ўтган асрнинг 50-60 йилларида корхона фаолиятини стратегик бошқаришнинг устувор йўналишларини тадқиқ этиш иқтисодий фаннинг долзарб аҳамият касб этувчи масалалари қаторидан ўрин эгаллади. Илк бор узоқ хорижлик олимлар томонидан бозор иқтисодиёти шароитида корхона фаолиятини стратегик бошқариш амалиётини такомиллаштиришда маркетинг дастурларидан фойдаланиш, ушбу дастурлар корхона стратегик бошқарувининг ажралмас қисми эканлиги ҳақида турли илмий хулосалар шакллантирилган.

Шу ўринла АҚШ иқтисодий мактаби вакили М. Портер тадқиқоти жараёнида шакланган қуйидаги илмий қарашга эътиборни қаратиш лозим: «Бозор иқтисодиёти шароитида ҳар қандай корхона бошқаруви стратегияси бозордаги ўз ўрнини топиш, уни сақлаб қолиш ва иштирокини, яъни бозорни кенгроқ ўзлаштиришга қаратилган ҳисобланади. Ушбу мақсадга эришишда фақатгина менежмент эмас, балки маркетинг дастурларининг самарадорлигини ошириш талаб этилади»[3. Р. 61-78]. Шунга ўхшаш илмий хулоса Г. Минсберг тадқиқотида ҳам ўз аксини топган: «Корхоналар бошқаруви стратегияси бошқарув қарорларини қабул қилиш самарадорлигини оширишга хизмат қилиши лозим. Бунда маркетинг тадқиқотларини ўтказиш орқали бозор конъюктурасидаги ўзгаришларни мунтазам кузатиб бориш, маълумотларни жамлаш ва уларни таҳлил қилиш талаб этилади»[4. 512 с].

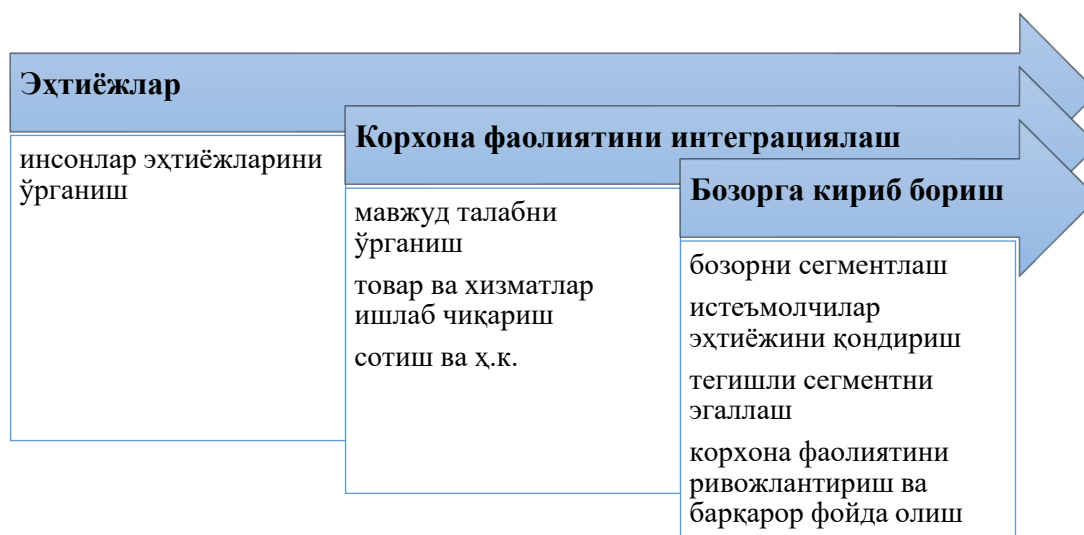
Таҳлилларга кўра, маркетинг дастурлари корхона бошқарув стратегиясини амал қилиш самарадорлигини таъминлашнинг муҳим дастакларидан ҳисобланиб, стратегия дастурларнинг ажралмас қисми ҳисобланади. Юқорида келтирилган илмий тадқиқот жараёнидан олинган хулосаларда ҳам корхона бошқаруви стратегиясида маркетинг дастурларининг устувор аҳамият касб этганлигини кўришимиз мумкин бўлади.

Дж.Р. Гелбрейт томонидан амалга оширилган тадқиқотларда ҳам корхона бошқарув стратегиясининг моҳиятини ёритишда маркетинг дастурларига устуворлик қаратилганлиги билан аҳамиятли ҳисобланади. Олим фикрича, «корхона бошқарув стратегияси унинг хўжалик фаолиятдан кўзланган пировард мақсадларини таъминлашга қаратилган қарорлар мажмуасида ўз аксини топади. ... Қабул қилинаётган қарорлар самарадорлигини таъминлашда бозор конъюктурасини мунтазам ўрганиб бориш, истеъмолчиларнинг хоҳиш-истакларига мос келадиган товар ва хизматлар ишлаб чиқариш, товар брендини мустақамлашга қаратилган чора-тадбирларга устуворлик қаратиш талаб этилади»[5. 310 р]. Ушбу ҳолат корхона бошқаруви стратегияси самарадорлигини таъминлаш маркетинг дастурлари билан бевосита боғлиқ эканлигидан далолат беради.

Умуман олганда, маркетинг дастурлари истеъмолчиларнинг бозордаги хатти-ҳаракатини ўрганиш, уларнинг эҳтиёжларига мос бўлган товар ва хизматлар ишлаб чиқариш орқали корxonанинг бозордаги «бренди»ни шакллантиришга устуворлик қаратилиши билан бошқарув жараёнинг муҳим таркибий элементи сифатида намоён бўлади. Бугунги кунда халқаро даражада фаолият олиб боровчи етакчи маркетинглар томонидан корхона бошқарувида маркетинг моҳиятини тушунтиришда қуйидагича ёндашув шакланган: «Маркетинг бу корхона бошқарувида қарор қабул қилишга йўналтирилган қуйидаги жараёнлар билан бевосита боғлиқ ҳисобланади: товар ва хизматлар ишлаб чиқариш; корхона фаолияти давомийлиги ва орттирилган тажриба; бозор конъюктурасини ўрганиш ва уни сегментлаш; ички ва ташқи муҳит ўзгаришларига корхона фаолиятини мослаштириш; ахборотларни жамлаш ва корхона фаолиятини ривожлантиришга қаратилган янги ғояларни шакллантириш; корxonанинг ишлаб чиқариш, савдо нуқталарини жойлаштириш; бизнес-ҳамкорлик алоқаларини ўрнатиш ва ҳ.к.»[6. 462]. Мазкур ҳолат айрим корхона бошқарувини такомиллаштириш, бошқарув стратегиясининг самарадорлигини оширишга

қаратилган илмий тадқиқотларда менежмент ва маркетинг дастурлари ўзаро бир бутунликда тадқиқ этилишини англатади.

Иқтисодий адабиётда шаклланган маркетинг бўйича илмий-назарий қарашларни таҳлил қилиш асосида истеъмолчилар эҳтиёжлари мазкур ғояларнинг асосини ташкил этганлигини кузатишимиз мумкин бўлади. Жумладан, Т.А. Гайденко фикрича, «товар ва хизматлар инсонларнинг истеъмолдан кўзланган нафлилик даражасини қанчалик қондира олса, истеъмолчиларнинг айнан ўша товар ва хизматларни сотиб олиши эҳтимоли шунчалик юқори бўлади. Маркетинг дастурлари корхона хўжалик фаолиятидаги товар ва хизматлар ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлган лойиҳалаштириш, ишлаб чиқариш, ташиш ва сақлаш, сотиш ва хизмат кўрсатиш (сервис) каби барча жараёнларни тўлиқ қамраб олади» [7. с. 50-54]. Мазкур илмий қараш корхона хўжалик фаолиятини ташкил этишда маркетинг дастурлари интеграцияловчи функцияни бажаришидан далолат беради. Олим корхона бошқарувида маркетинг концепциясини 1-расмда келтирилган тартибда намоён бўлади, деб ҳисоблайди.

1-расм. Корхона бошқарувида маркетинг концепциясининг намоён бўлиши [7]

Т.А. Гайденко томонидан корхона бошқарувида маркетинг концепциясини намоён бўлишини тадқиқ қилиш жараёнида истеъмолчилар эҳтиёжларини қондириш билан ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларни сотиш барқарорлигини таъминлашга устуворлик қаратилган. Аммо маркетинг дастурларининг муҳим таркибий элементларидан ҳисобланган маҳсулотни реклама қилиш амалиёти инobatга олинмаган. Олим ўз илмий изланишларида маҳсулот ишлаб чиқариш циклининг дастлабки босқичи, яъни бозордаги мавжуд эҳтиёжни ўрганиш асосида товар ва хизматлар ишлаб чиқаришни истеъмолчилар эҳтиёжларига мослаштиришга устуворлик қаратган.

Иқтисодий адабиётда шаклланган корхона фаолиятида маркетингнинг амал қилишига оид бўлган илмий-назарий қарашларда икки хил қарама-қарши ёндашулар шаклланганлигини кўришимиз мумкин. Бунда биринчи ёндашувга маркетинг фаолияти корхонада маҳсулот ишлаб чиқаришни истеъмолчиларнинг эҳтиёжларига

мослаштиришни тарғиб этса, иккинчи гуруҳ ёндашувида эса ишлаб чиқарилган маҳсулотни сотишга устуворлик қаратилган ҳисобланади.

Жумладан, Ф. Котлер ўз илмий тадқиқотларида корхона бошқарувида маркетинг ишлаб чиқариш жараёнларининг истеъмолчи эҳтиёжларига йўналтирилган бўлиши лозим, деган ғояни илгари суради. Унинг фикрича, корхона томонидан ишлаб чиқарилаётган товар ва хизматлар бевосита истеъмолчиларнинг эҳтиёжларидан, айниқса, бозордаги мавжуд талабга мос бўлиши пировард натижада корхона олиши мумкин бўлган соф фойда ҳажмини ортишига олиб келади. Шу билан биргаликда, корхонада қабул қилинаётган бошқарув қарорлари самарадорлигини ортишига хизмат қилади[8. 147 с.]. Олим томонидан ишлаб чиқилган маркетинг концепциясининг амал қилиш механизми қуйидаги келтирилган 2-расм орқали изоҳланади.

2-расм. Корхона бошқарувида маркетинг концепцияси[8]

Махаллий иқтисодчи олимлар Ш. Эргашходжаева ва У. Шарифходжаевлар маркетингнинг анъанавий концепциясидаги юқорида айтиб ўтилган икки хил қарама-қаршилиқни рад этадилар. Уларнинг фикрича, “Ҳеч қандай корхона фақатгина истеъмолчилар эҳтиёжларини ўрганиш билан чекланиб қолмайди, балки ишлаб чиқарилган маҳсулотларни сотиш ҳажмини оширишга ҳаракат қилади. Яъни, бозор тадқиқотлари ўтказиш сотиш шартлари заруриятдан ҳоли эмас. ... Маркетинг ёндашуви сотиш шартларини истисно қилмайди, балки уларнинг самарадорлигини оширади”[9. 462 б].

Шу ўринда халқаро даражада маркетинг соҳасида фаолият юритувчи АҚШ Маркетинг Ассоциацияси экспертларининг корхоналар маркетинг стратегияси борасидаги билдирилган фикрларига эътиборни қаратиш мақсадга мувофиқ. Уларнинг фикрича, “ҳар қандай корхона бошқаруви стратегияси маркетинг стратегияси билан боғлиқликда тузилади. ... Маркетинг стратегияси – бу корхона бренди ёки маҳсулотни ишлаб чиқариш ва сотиш линияси бўйича кўзланган устувор мақсадларга эришиш

йўналишларини кўрсатиб берувчи билвосита ва бевосита чора-тадбирлар мажмуидан ташкил топади” [10. pp. 14-16]. Шунга ўхшаш илмий қараш Ш.Ж. Эргашходжаева илмий тадқиқотларида ҳам шаклланган бўлиб, унга кўра, “корхонанинг маркетинг стратегияси – унинг ривожланиш имкониятлари таҳлили, устувор мақсадларни танлаш, ривожланиш бўйича режаларни ишлаб чиқиш, маркетинг чора-тадбирларини ишлаб чиқиш ва уларни амалга ошириш жараёнларини назорат қилишни англатади” [11. 236 б.].

Асосий қисм. Юқорида келтириб ўтилган корхона бошқарувида маркетинг дастурларининг амал қилиш амалиётига бағишланган илмий қарашлар таҳлилига кўра, маркетинг фаолияти корхонада маҳсулот ишлаб чиқаришнинг ҳар қандай босқичида муҳим ўрин эгаллайди. Умуман олганда корхона бошқарувида маркетинг фаолияти корхонанинг пировард мақсадларига эришиш имконини беради. Шу ўринда корхона бошқарувида маркетинг фаолияти билан боғлиқ бўлган мақсад ва вазифаларини ажратиб кўрсатиш лозим, деб ҳисоблаймиз. Бу орқали корхона хўжалик фаолиятида менежмент ва маркетинг фаолияти ўртасидаги алоқадорликни янада аниқлашга эришилади.

1-жадвал

Корхона бошқаруви ва маркетинг фаолиятининг ўзаро боғлиқ бўлган устувор мақсад ва вазифалари*

№	Мақсад	Вазифалар
1	Корхонанинг бозордаги мавқеини мустаҳкамлаш	- бозорга кириб бориш; - бозорни сегментлаш; - бозордаги маълум бир сегментни эгаллаш; - янги бозорларни эгаллаш ва ҳ.к.
2	Корхона рентабеллигини ошириш	- айланма капитал рентабеллиги; - даромад ва фойда рентабеллиги; - асосий капитал рентабеллиги; - фондлар рентабеллиги; - инсон капитали рентабеллигини ошириш ва ҳ.к.
3	Корхонанинг молиявий барқарорлигини таъминлаш	- корхонанинг кредитга лаёқатлилигини ошириш; - ўз-ўзини молиялаштириш имкониятларини кенгайтириш; - корхонанинг ликвидлилигини таъминлаш; - корхона капитали таркибини такомиллаштириш; - харажатлар самарадорлигини ошириш ва ҳ.к.
4	Юқори рақобатбардошликка эришиш	- корхона брендини шакллантириш; - корхонани диверсификациялаш ва модернизациялаш; - корхонанинг ижтимоий-иқтисодий имкониятларини кенгайтириш ва ҳ.к.

Корхона бошқаруви ва маркетинг фаолиятининг ўзаро боғлиқ бўлган устувор мақсад ва вазифаларини тадқиқ этиш асосида 1-жадвалда келтирилган тартибда гуруҳлашни амалга оширдик. Бу орқали маркетинг фаолияти корхона бошқарувида нафақат талабни қондиришга, балки ишлаб чиқарилаётган товар ва хизматларга

* Муаллиф томонидан тузилган.

нисбатан бозордаги мавжуд талаб ҳажмига таъсир кўрсатишга қаратилган чоратadbирлар тизимидан иборат эканлиги намоён бўлади.

Иқтисодий адабиётда амалга оширилган маркетинг соҳасидаги илмий изланишларда илк бор Мефферт маркетингнинг вазифаларини комплекс тадқиқ этиш асосида уларни қуйидаги уч йирик гуруҳга ажратиб ўтади:

- корхона фаолиятини ривожлантириш билан боғлиқ бўлган вазифалар;
- корхонанинг бозордаги фаолиятига боғлиқ бўлган талабни тартибга солишга қаратилган вазифалар;
- ташқи муҳит, жумладан давлат ташкилотлари, ҳамкор ва рақобатчи корхоналар билан боғлиқ бўлган вазифалар[12].

Юқорида келтириб ўтилган корхонанинг маркетинг фаолияти билан боғлиқ бўлган вазифалар бу турдаги дастурлар корхонанинг хўжалик юритиш жараёнини тўлиқ қамраб олишидан далолат беради.

Яқин хорижлик иқтисодчи олим Г.Л.Багиев томонидан амалга оширилган тадқиқотларда ҳам корхонанинг маркетинг фаолияти билан боғлиқ бўлган вазифалар маҳсулот ишлаб чиқариш ва ишлаб чиқарилган маҳсулотларни сотиш билан боғлиқ бўлган гуруҳларга ажратилган (3-расмга қаранг). Маҳсулот ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлган вазифалар қуйидаги уч субвазифалардан ташкил топади:[13. 736 с.]

- ишлаб чиқарилаётган маҳсулотга истеъмолчилар томонидан қўйиладиган талабларни ўрганиш;
- маҳсулот ишлаб чиқариш харажатларини оптималлаштириш в унинг нархини арзонлаштириш;
- ишлаб чиқарилаётган маҳсулот сифатини ошириш.

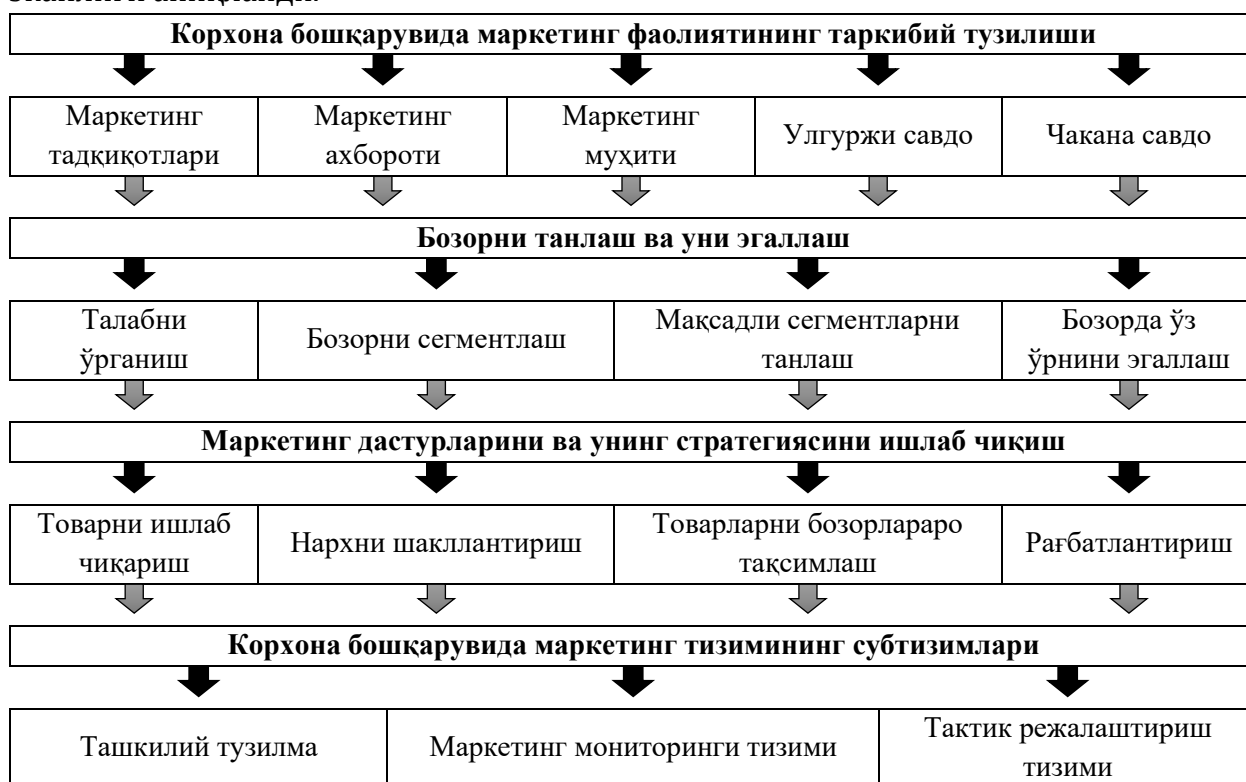
3-расм. Корхона бошқарувида маркетинг фаолияти вазифаларининг гуруҳланиши[13;736]

Г.Л.Багиев корхона бошқарувидаги иккинчи гуруҳ маркетинг фаолияти фазибалари сифатида маҳсулотни сотиш билан боғлиқ бўлган бозор конъюнктурасини ўрганиш ва талабга таъсир кўрсатиш каби вазифаларга ажратиб ўтади. Унинг фикрича, бозор конъюнктурасини ўрганиш асосан корхона томонидан ишлаб чиқарилаётган товарга рақобатчи бўлган ёки ўриндош товарларга нисбатан талаб ва таклифни тадқиқ этишга қаратилиши зарур. Шунингдек, Талабга таъсир кўрсатиш билан боғлиқ қуйидаги субвазифаларни келтириб ўтади:

- ишлаб чиқарилган маҳсулотни сотишда истеъмолчилар учун қулайликлар яратиш;
- янги савдо линияларини излаб топиш;
- маҳсулотни реклама қилиш ва истеъмолчилар ўртасида тарғибот-ташфиқот ишларини ўтказиш[13. 737 с.].

Хулоса. Фикримизча, ҳар қандай турдаги товар ва хизматларни ишлаб чиқариш меъёрлари албатта истеъмолчиларнинг эҳтиёжларини қондиришга ёўналтирилган бўлиши лозим. Шунингдек, янги турдаги товар ва хизматларни ишлаб чиқаришда ҳам айнан истеъмолчилар ўртасида уларнинг фикрларини ўрганган ҳолда, маҳсулотнинг юқори истеъмол нафлиликни таъминлаш муҳим аҳамият касб этади.

Корхона бошқарувида маркетинг фаолиятини амал қилишининг илмий-назарий асосларини таҳлил қилиш асосида уни 4-расмда келтирилган таркибий тузилишга эга эканлиги аниқланди.

4-расм. Корхона бошқарувида маркетинг фаолиятининг таркибий тузилиши*

Таҳлилларга кўра, корхона бошқарувининг ҳар қандай босқичи бевосита ёки билвосита маркетинг дастурлари билан ўзаро боғлиқ бўлиб, улар корхона хўжалик фаолиятини ташкил этишда бир вақтнинг ўзида аралаш ҳолда қўлланилади. Ушбу дастурлар ўртасидаги ўзаро мутаносибликнинг оптимал нуқтасини топиш орқали корхона фаолиятини барқарор ривожлантиришга эришилади. Фикримизча корхона бошқарувида маркетинг дастурлари товар ишлаб чиқариш ва уни сотиш бўйича тегишли стратегик режалар тузишни англатса, менежмент эса стратегик маркетинг режаларини амалга ошириш бўйича бошқарув қарорларини қабул қилишни англатади. Бунда ҳар бир корхона ўз фаолиятини ташкил этиш, унинг ички ва ташқи ўзгаришларга

* Муаллиф томонидан тузилган.

бўлган таъсирчанлиги, бошқариш хусусиятларига асосланган ҳолда, менежмент ҳамда маркетинг дастурларининг ўзаро мутаносиблигини таъминлаши талаб этилади.

Адабиётлар/Литература/References:

1. <https://fayllar.org/zbekiston-respublikasi-ahborot-tehnologiyalari-va-kommunikaciya-v52.html?page=79>
2. Попов С.А. Актуальный стратегический менеджмент. Учебно-практическое пособие. С.А. Попов. – М.: Юрайт, 2010. – 448 с.
3. Porter M.E. What is Strategy? // Harvard business rev. Boston. 1996. Vol. 74, № 6. P. 61-78
4. Минцберг Г. Структура в кулаке. Создание эффективной организации. / Пер. с англ. под ред. Ю.Н. Каптуревского. – СПб.: Питер, 2004. – 512 с.
5. Galbreith R. Jay, Lawler, Edward E and associates. Organizing for the Future. San-Francisco, 1993, 310 p.
6. Эргашходжаева Ш., Шарифхўжаев У. Маркетингни бошқариш: Даслик. Тошкент.: “IQTISODIYOT”, 2019. 462 б.
7. Гайдаенко Т.А. Маркетинговое управление. Учебник. – М.: Эксмо, 2008. – с. 50-54
8. Котлер Ф., Келлер К.Л. Маркетинг. Менеджмент. 14-е издание. – СПб.: 2015. – 147 с.
9. Эргашходжаева Ш., Шарифхўжаев У. Маркетингни бошқариш: Даслик. Тошкент.: “IQTISODIYOT”, 2019. 462 б.
10. Marketing Management, Second Edition. Published by Mc Graw-Hill Education, 2 Penn Plaza, New York, NY 10121. Copyright © 2015 by Mc Graw-Hill Education. pp. 14-16
11. Ergashxodjayeva Sh.J. Strategik marketing. T.: “IQTISODIYOT”, 2019. – 236 b.
12. Backes, Ursula; Gellner, Winand; Meffert, Heribert: Marketing und Neue Medien. In: meienwissenschaft: rezensionen, Jg. 3 (1986), Nr. 3. DOI: <https://doi.org/10.25969/mediarep/11306>
13. Багиев Г.Л., Тарасевич В.М., Анн Х. Маркетинг: 3-е изд. / Под общ. ред. Г.Л. Багиева. – СПб.: Питер, 2006. – 736 с.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).